

M. T. B. COLLEGE, SURAT
Manuscript Library

No. ^{Ref.} 536
Ser.

Title: *Kalpasara*

Kalpa

336

कल्पसार

:	Kalpasāra	:	Title
:	:	:	Author
:	:	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
336:	:	:	Remarks

कल्पसारः श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ सर्वमंगलकर्मादौ प्रयोज्यत्वात् करिष्यते ।
 कारिकोदकशां त्याज्यकर्मणो न प्रसंगतः । नां दीमुखदिने रात्रौ युग्मान्विप्रान्
 ३ कुची धांछुचीन् । प्रक्षालितां प्रिकमलानां च मय्याभिमंत्रयेत् । शुद्धागारं प्रविश्या
 था गत्य गोमयकल्पिते । स्छंडिले च तुरस्त्रेथ गोचर्मपरिमाणके । सैकतं स्छंडि
 लंकुर्याद्दुर्भेषुषाक्षुखः स्थितः । सद्वान्धारयः दभोन्सपवित्रकरः पुनः । पंचप्र
 स्थास्तसिकताः सूक्ष्मालोषादिवर्जिताः । शुकाः शम्भाः स्रक्पाः स्युररलिचतु
 रस्त्रिताः । पंचांगुलं भवेत्स श्चात्राभागश्चतुरंगुलः । उर्ध्वांगुलि विशेषं स्याद्वा
 म्यां तान्निम्नमुत्तरं । स्वर्णेन रज्ज्वेनापिता मेषव्रीहिणा पिवा । दभेषुक्तेन षड्

३

रवाः कुर्यात् स्छंडिलमध्यतः । अंगुष्ठोपकनिष्ठाभ्यां गृहीत्वा लेखसाधनं । लिखेन्म
 ध्ये भित्तो मध्ये पश्चात्प्राक्षेति वक्रमः । आद्यास्तिस्त्रो विदुः प्राचीरुदीचीरपरास्तथा
 । सज्यश्च संतता लेखाः प्रादेशपरिमाणकाः । मंत्राः स्युर्ब्रह्मजज्ञानं नाके संगथ्य द्रुत्यु
 दक् । सग्योरुद्रदं विष्णु रिंदं विश्वा इति क्रमात् । देवस्य लेख्यनुदुत्यव्याहृतीः प्रणवादिकाः
 उक्त्वा लभ्यकराभ्यां तत्त्वर्णव्रीहिं च निक्षिपेत् । गंधोदकेन चाभ्युक्ष्य पुष्पैरवकिरेच्चतु
 ब्रह्मपात्रमथावेष्ट्य स्त्रेणासादयेदुदक् । प्रोक्ष्य तं संस्कृतेः स्तोत्रे ब्रह्मजज्ञानमित्यथ । ब्र
 ह्मपात्रं निधाय तस्थंडिलं तत्परिस्त्रेत् । स्तिरः पूवित्रमंभोथसावित्रीमानयजपेत् । व्या
 हृतिप्रणवौ क्षेप्याथ वाः साक्षततंडुलाः । पुष्पद्रवाफलाकीर्णदभैः प्रछादयेज्जलं । शंनोदे
 ति २

कल्प-स्वा. वीरितिस्पृष्टानिवेश्याः परितो द्विजाः। अन्वारभ्यर्जयेयुस्ते सर्वपात्रं सतोयकं। प्रणवव्याहृतीरुक्ता
 सावित्रीपादशोधशः। अनवानं बवेदादीनग्निमीळश्चंपुरः। यजुस्त्रयमिषेत्वाद्यमग्न आया
 २ ह्यचंततः। शंनो देवीश्चंपश्चादनुवाकं कृणुष्वचारुजंतिभामाद्रस्यंतं मिंद्रं वदति सौष्टिकं। य पा
 तद्रुद्रादिकास्वस्तिदामहंद्रुद्रादिका। वज्रबाहुविशेषासासजोपाद्रुद्रादिका। यिंदे
 वाः पुरद्रुत्यादीन्ययोयामं चंपंचस्त। ये देवा इत्यतो रक्षो हणद्रुत्याद्युदीयतां। पंचां प्यग्ने
 २ यद्रुत्यादीर्नक्षत्राद्यनुषज्यतां। दुवस्वतद्रुतिह्येतद्रुहस्पतिविशेषणं। पयोयानग्निरायु
 ष्मानोदीस्तेनादिपंचस्त। अग्निः सोमश्च यज्ञश्च ब्रह्म देवा इति क्रमात्। यावामादिवतुषी २
 होवरुणांतो उषज्यते। तत्सराद्यनुषंगोते स्वाभ आद्युत्तरेष्टके। वरुणांतो द्विपास्वादिसप्त
 स्वाद्यानुषंगभाक्। पशुधितिपदं एव पदयोः शेषद्रुप्यते। चतस्रो गेयशस्विनित्यनुवा

कसतादिकः। नमो अस्त्विति तित्त्वोयं। पुरोहयादिपंचकं। तेभ्य आद्यनुषंगो वस्यादाशुः
 शं चमे मम। अग्ने मे न्वेऽनुवाकांते सक्प्रतीके सवो विलाः। समीचीत्यादिषण्मंत्रे रक्षिता
 द्यनुषज्यतां। षड्रसदेते यश्चाद्येषु वातादिरनुषज्यते। शतायधायेति पंचक्रत्वो ज्यान्यद्रुती
 रिताः। भरतं भव्यमन्त्रवाकस्तथैवं द्रोदधीत्यपि। चक्षुषो हेतद्रुत्यादिपादयामसिपारकं।
 २ हत प्राणोरक्षतिं सिंदेयेनैत्यग्निं सध्या नवोनवः। अनुवाकास्त्रिष्टुक्तेषु मंत्रांशाः सर्वे एव ए
 हि। दधिक्रावृष्मद्रुत्यादिरापो हिष्ठादिकस्तृचः। उदुत्तममुपक्रम्य षडचंस्तृक्तस्त्वितं। हिरण्य
 वर्णाद्रुत्यादिचतुर्कपावमान्यचः। पावमानानुवाकश्चतुर्थोऽर्चतस्तृक्तं। नमो ब्रह्मणद्रुत्या
 दिविस्ततः प्रणवेन तु। उच्चाप्यव्याहृतीरुक्ता प्रोक्षेयुर्धस्यसा क्रिया। गृहज्वरविषा
 द्येषु भयेषु प्रायुज्यतां। इष्टसिद्धिकारी चैष्टादक्षिणाः शक्तितो दिशेत्॥ ॥ अथ प्रति

कल्पसारपरिचये च न पूर्वकः ॥ कजेयस्मिन् महादीनविके च न कुर्वते ॥ अधीत्य वेदं विधिवत् त्रयं गैः सार्धं सहा ॥
 ४ सक्तो धनाद्यः ॥ यजेत यद्युयादिकल्लकेशो मुखो न वद्यो यदि वै सवः स्यात् ॥ इति वा
 धायनीये कल्पसारे परिभाषाकांडं प्रथमं ॥ ॥ वैकल्पमिंदोरिह यत्र संभवेद्दशस्य त
 त्रौ पवसथ्यामिष्यते ॥ सा कल्पमस्यैव यदा पुनर्भवेत्तस्यैव मासस्य पुरो हरिष्यते ॥ चतु
 र्थं मंशं प्रवदंति पवणः पुरस्त्रयश्च प्रतिपद्यन्त्यस्य तु ॥ यजेत्कालस्तिथिद्विहान
 योः समाप्यतां नाप्रतिपद्यसो यजिः ॥ संधिस्तदर्थे प्रतिपत्पुनोऽंशे समाप्त इत्या
 दुरथा परत्र तु ॥ अंशे तृतीये परितिष्ठिते भवेद्यजेत तं संधिस्तदर्थे मरेव मितः ॥ संधेः ४
 ५ समीपे परतः पुरोपि वा तच्चैव वा यागदूतिप्रतीयतां ॥ मध्ये पराद्धे निशि वाप्यसंभ
 वे नैवापवारं प्रतिपादयेद्बुधः ॥ प्राक् प्रातरग्नेर्हवना तु यज्वास्थूला निकाष्ठा निनवा
 पसाद्य ॥ ब्रह्मस्य पाके विनियुज्य पत्नीं कुर्याद्बुते त्रीन्यवनादिधर्मान् ॥ दधे स्त्रि

भिः सप्तशभिरेव सन्निभैर्मुखे च नाभावपि गत्स्वयोश्वायन्ता जनेन तत्सवनं तत्तानादिः स
 मुक्ष्यो नरतो निरस्येत् ॥ आपः प्रतीकै स्त्रिभिर्युपानं त्रिभोजनं व्या हतिभियथोक्तं ॥ शे
 षतु मंत्रा च मनंतदुक्तमन्ये विदु मंत्रविपर्ययेण ॥ क्लोपवितं त्रिभिर्नादिवान्यदा चम्यत्स्वणी वीजि
 मथ मंत्रवच्च ॥ आचम्यतां मंबुषु वारिणा वा यज्ञोपवीत्या चमनाभिधाने ॥ सवा दधिकादि
 कयाप आद्यै स्त्रिभिस्तथोदुत्तमसादिषड्भिः ॥ मंत्रैर्हिरण्यादिचतुर्भिर्द्विः प्रोक्षे तथां
 ता सवमानमंत्रैः ॥ अंते तथा व्याहृतिभिः समक्षे दन्यैः पवित्रैरपिशंन आद्यैः ॥ मंत्रोक्ष
 णं तद्विदितं विधिद्वैः पश्यत्सि ज्ञो च त्रयमेतदिष्टं ॥ प्राक्कलदधेऽपुसहोपविष्य प्रत्या
 पराग्नेरपरत्र विष्णुं ॥ ध्यात्वा सहस्रादिमस्तनियम्याकूतिं जविताग्निरुक्तीरेवेता ॥ तृती मी
 यया नाम समीर्य कर्मणस्ततः परं यक्षदूतिस्मृताग्नरः ॥ क्रियाबुधै स्त्रिभिरनसा त्रिरुच्ये
 स्ततोऽपि मंत्रं वरणं तथा हृणं ॥ द्विजं पुरस्तादिह भोजयेत्ततो दध्ना तथा ज्येन विभिभि
 श्र

स्नानं यथा १ हविश्चशेषं निषिद्धं लवणं समं सकं कोशीधान्यं वर्ज्यं मवर्जं
 कल्पसारं माशयतां प्रत्याचक्षुः न संमैथुनं वज्यैरजन्तोऽयनं लघुः स्मृतं सत्यादिपात्यं वपनं व्यं
 विकल्प्यते तथायं जनमे जनं दृशोऽस्मिन् यथा सोम इहापिकार्ये सती च दीक्षा वपुरत्र
 दृश्यतां मध्येन वेद्युक्तयोः प्रपद्य सो ध्युरग्नेरपत्रैरे पश्चात् आसीन आद्यौ ध्याय हरिं
 अपित्वा सिद्धा दिवा तं विहरेत्स्व वद्वान् आसीन एवापरतः सप्त वेव संस्मृत्य चष्पादि
 चयागदेवताः ॥ अन्वादधीत स्वयमेव वा भवेत्स्वाहेति भस्त्रादिषु नापरेषु सोपस्त्र उ
 ध्वं क्रूरुपा नतांगः क्षिप्वा क्रमान्ता न्युपसादितानि तिष्ठन् पुनिदेशमीमुदक्तु गदेदिह रो
 व्यादिनवास्ति मंत्रः ॥ अथान्यगारं परितः समस्त्य पयुक्ष्य सर्वं शक्तो पलिप्या पुष्पो
 पहारादिभिरन्यमिज्या ष्वेधुरे वेत्सुपदशेनीयं यज्ञोपवीत्या चमानादियावत्स
 मिद्वतोपायनशब्दाच्च ॥ निष्क्रम्य च प्रागुदगे वना न्यां दिशं तु गच्छेद्यदितत्र शाखा
 तास्ति आः श्रद्धाय नो छिष्टमिहादिदीयतां पत्ये च दद्याच्छयनं समैथुनं ॥

- प्रागुदीचीयमपीदृशास्वाशम्याश्च शाखां प्रवदंति केचित् वाचं यमलंगमने तृशाखावहि
 श्चिदावागमने च कार्यं ॥ छेदे लिपेलेतिय ऊस्तथो जेलेत्ये तदन्वीक्ष्य एव युक्तं ॥ पणस्ये वेलोम
 शकस्य शाखा छेद्या तु न गोकपणात्परस्तात् ॥ स्याद्वयवस्तेति गवां तु पुंसामुपायवत्येति
 तथेतरासां ॥ एकदिपक्षे पितृमंत्र उक्त्यप्रत्येकमाचृतिरनेकपक्षे ॥ देवो वदत्यादिसंस्तुन
 ओ चो ह्यः स्यात्ता स्वया प्ररणमेक आहुः ॥ अपाहता वेव तृदो ह देव सै कल्पतं स्यात्स्मरणे भ्र
 ये वादिः ॥ आदाय सनिहितेभिर्मंत्रे मंत्रस्तथा मशन इदृशेषु ॥ प्राज्ञैरेव वद्वेस्तपदाति क
 गत्ता षड् एवागच्छतियत्र बहिः ॥ त्रिलंतुमंत्रे गनहणे च दभस्तं वस्य युक्तं गनहणे सिद्धा
 देः ॥ आछेदनं सवशा एव तस्य विधिः परस्ता लुवनं न तु द्विः ॥ भुजा समं प्रस्तरमाह दे सुचा
 तिर्यक् प्रमाणं स्तुवदंड एव ॥ बंधास्तपंचापर मुष्टिमानं तावद्यथा संस्य समीपुव
 धा धाः ॥ अमंत्रमुष्टिपिवाचते वलिं दत्ता रत्यरिभोजनीयं ॥ छेद्यं तु वेदाय मिह
 ललाभे कुशस्य काशादि च बहिरैव ॥ मंत्रेण संस्मृत्य पुरस्तमुष्टिं क्रमात् क्षिपेत्

कल्पसारः स्तरम् धर्मेषां गंधी नृजेन्प्रस्तरम् धर्ममुष्टिपक्षेपिमुष्टी नृतिपंजयंति। शिरोनिधा
 नं व्यवधाय किं विदहि निधानं शकलं निधाय स्फुटं वा तरे वेदितलस्य तस्मिन्नाधाय
 ६ लक्ष्मीकमथोपरीवा प्रादेशमात्रः समिधः स्युरिधोगां प्रविस्तारद्वितीयां ता एका
 दशाष्टौ च समिद्धयस्याद्विधौ नृयाजाय निहा मयत्याः। स्तुलास्त्वणीया सद्विधौ
 न्येवाहुः प्रमाणाः परिधि त्रयं वत्। उरः समो वा परिधिस्तु मध्य एव तदेकाधिकं विंश
 तित्वं। पालाशमिधं त्विह रवादि रवा सत्त्वक मत्तद्विरहे नृमाहुः। इधमत्र मंत्रं विद
 धातुमुत्वं संख्या विकारं समिधां तथोहः। मंत्रो निवर्त्यो परिमाणपक्षो पदस्य लो
 पो मितरोधनाथे। वत्सकपक्षे शयितुः स्तुवत्तु स्त्रिष्टु त्रिशारंगो गदितस्तु वेदः। ६
 काम्येषु वेदेषु तथागुरुषु वेदग्रहादिगदितो तु वेदिः। वेद्यादिहोता तमिहा
 स्तुदशी छेद्या निपणानि सहस्ररणि। प्रादेशादभौ न्यरिवेष्ट्य शारंगाम्
 मंत्रं रवां

स्त्रितये वि५
 त्रिष्टुत्यसहायमंत्रैः। ग्राह्या तु शास्त्रा सहितं त्रिष्टुत्वं स्याद्वा एषमोपरितन्ति
 धेयं। एतत्समस्तं तद्विरवा काये सायंतुरहोमः पूयसाद्यमुर्यः। इदं न्यगोवात्र चमा
 धनं स्यादुत्तानता प्राक्षणा एव काले। कुमंडलुस्थं सलिलं स्तुतुर्ल्लो संस्तुत्य वा
 प्राक्षणा मिष्यते त्रां अन्नह एतद्विचैकयुग्मपक्षप्युपादिस्त त एव भेदात्तास्ता
 कानुमंत्रे दुत आदिरेकेनावतयंते दधिगो स्तनाम्। मंत्रप्रतीकस्तितिकामधु
 क्षत्राहुस्तथा स्मृतिता वदन्ये। वद्धा दिवा त्रिविहृतो नवा सो तुल्ला कद्रोह
 पिपुरोदिता वत्। स्यान्नापसृष्टा मिति दुह्यते वेदुग्धा सकामादितु देवना
 मागावः षड्वायादिपंचदोह्यादिरुत्तमादिश्च तस्त्वमृषु। तिसृषथा
 क्षि

कल्पसारः न्याचतुस्तमावाषट्क एकद्वितयेद्वयं त्रिः लब्धे तु दुग्धे पियदीयमंत्रा नख्या क्रि
 याः संभवतो विधेयाः ॥ आतं च नं पणं दला दितिः स्याद्दध्नस्तभावे दधि वे भूक्वण ॥
 ७ स्तवस्य संसादनमुक्षणं च त्वस्तदा नयमनल्पमं त्या उपोत्यमेकं पिहितं पवित्रं
 परिस्तरात्मा किल पाणिमशोः रात्रावरेण्ये भवमास्यमद्भिः साकं यियुक्षोत्रे तमृत्ति
 जांच ॥ आकृते पाकं तडते नयद्वा ने वाश्यतां येन यजिः प्रगे स्यात् ॥ सोमासुरोमं
 नयन्तं तदूर्ध्वमब्दं यजेद्विदमथो महेंद्रं ॥ कामादिमंत्रो पियथा धर्मस्यो नोक्तिः प्र
 तीकगृहणं नहीति ॥ पाश्चात्यवक्त्रं रुदमे वतिष्ठत्याणी मृशं सर्वहविर्भुजा ७
 वा एवादिषा स्यादपरादिवा स्यात्परिस्तरौ नक्तमहश्चतुर्लपं ॥ प्रागग्रता
 दक्षिण उत्तरे च पश्चात्पुरस्तादुदगग्र भावः ॥ उपर्यधो दक्षिण उत्तरे च गृह्यो-

क्तमप्येतदिह श्रयंति ॥ स्यात्सात्रसंसादनमुत्तरत्र पूर्वववापश्चिमहव्यवाहात् ॥ समेक्षणा
 स्थाप्यपिसादनायाचरोस्तपक्षे परतः कपालात् ॥ योऽं स होत्रेण च धृष्टि रिभ्रं हेंदेस्त
 याहाय पचा मंदं त्या ॥ धृष्ट्याः पदे स्यादुपवष एव सां नाय्यवक्तुर्मणिहीतितज्ञाः ॥ दृषार स्ताः
 वोश्मास च सादनीयः समाहृतिश्चैदमुनायुधानो ॥ द्वितीयहोत्रो स तृणं तु साद्यं दंद
 तसिद्धौ समिधायुतं वा ॥ त्रेधा विभज्या श्वशफप्रमाणमृ - लंघ्यं गुल्लमूर्ध्वमा नात् ॥
 तिर्यग्द्वयं द्वेधमथोत्तरांशमष्टाकपाले तु विभज्यमांथैः ॥ अतः परं चोत्तरतः कपा
 ले वृद्धिर्भवेन्मानमपि क्रमेण ॥ समा निष्ठत्वा चतुरस्तकाणि विभज्यतां वा श्वसफ
 प्रमाणं ॥ अहोमपात्राणि तु वारणानि शम्या स्तवः स्फाः खलुरवादि रास्युः ॥ प्राशि
 वधारो नंच पलाशजास्या ज्जहूरथा श्वशूपमृद्विधेया ॥ क्रवाग्निहोत्री हवणी

कल्पसार० चकारो वैकं कती नृमयमाज्यधानं। स्थालीमेदंती चतथे वपिष्टोदपन्यथोयो क्र
 मिहास्तमौ जं। आरतिमात्रं गुलियुग्मतियग्भागोसिव ज्याकृतिरिष्यते स्फाः।
 बाहुप्रमाणात्कगरलिमात्री स्याद्वा। खगासेचनिकाग्रतो ग्या। दंडो धमस्याद्रुत
 रदिलादिस्यात्सोणिमात्रं बिलमधनिमं। अष्टांगुलं बुधमथैकहीनाग्रीवात्रि
 हीनं प्रवदंति मध्ये। मध्ये प्रसेकं विलतः परस्तादमंकुशामं चतुरंगुलादि। अ
 न्यच्च शिल्पोदितमस्तसास्ककहस्तोष्ठहं सोष्ठवयश्च दाप्ता। अगुष्ठपर्वप्रामि
 तातिष्ठत्तविलः स्तवः स्यात्कमं च दंडः। सग्वप्रमाणं द्विविलं तु केचिदिच्छंति
 तासां बिलवत्तदासौ। षट्त्रिंशदंगुल्युदिता तु शम्यासकुलात्रामुसलं तरलि
 उल्लखलं काये मरलिमात्रं प्रच्छदयाद्दोहदहनं बिलं स्यात्। आदेशमात्रं सविलं

स्तकः स्यात्साशित्रधानं तु लिताश्वकर्णं। अरतिनेडा चमसस्यैर्ध्वं तियेक्तदधं नतमेतदधो
 स्याद्धारुणात्री त्रिगुणाथवास्याद्यथाहविः सादनमं भवस्यात्। आदेशमात्रं चतुरस्रदूष्टः
 प्रस्थाप्यैष्यश्चमसः प्रणीतः। आदेशमात्रं खलु दोहनं स्याद्दरलिनामेक्षुणधृष्टिमानं।
 आदेशमात्रं चरुक्षेमेण वातया जियं सर्वमलाभएवं स्थालीभवेद्देकुडवेष्टतस्य चरोः प्र
 मत्तो तु चतुर्गुणा स्यात्। यथ खिजाम नमलं तथा न्वाहायः स्वरुच्या उदितं प्रमाणं। ब्र
 ह्मासनं दक्षिणतः पुरोगे नस्तन्यश्चिमे यज्वनदस्य शिखाः। परिस्तरानंतरं मंत्रदत्ता
 न्वस्त्रोपवीत्या चमनादि चोक्तं। सर्वखिजां जप्यद्वादि रादो मार्गः स्मृतस्तत्कर
 वेदिमध्यः। पोरस्त्यवद्वे रपरत्रयष्टुः स्यादग्रतो वायतन प्रवेशः वेद्यर्थमुष्टेस्त
 पवित्रदत्तेष्टे स्तुणाद्वा परिमोग्यतो वा। तोयं यिमंतो परिदेश तु ल्योगो दोहनादि प्रण
 यत्तदाग्रः। अध्वर्यु यष्टोरुस्योः प्रणीताद्यातं डुलाद्वा ग्यमनं विधेयं। उ न्यापः प्रण

कल्पसारः यानि मंत्रं च ध्यास्ते स्तत्र पयः प्रणीताः ब्रह्म प्रणीता ननु बहिर्दिग्माः साद्याः समायद्वा शिस्तु दु
 कं वा च स्यते वा दिग्गदोस्तु हेतुः स्वाहं तको त्यासुरतो खिलो वा । आसं त्रणे स्याद्यजमानं शब्दो ह
 विः पदास्मात्त वतीति केचित् । स्फात्यादि मंत्रोपि च सर्वकार्ये शिष्टास्तु केचित् तथैवातिरुते । उक्तादि
 मंत्रो गमने सञ्चके स्तु चो विलेखानयनं वदन्ति । यथानिरुत्तं परिदानमादुराचार्य शिष्यास्तु यथार्थ
 सहात् । निवपि मारभ्य च पंचकुत्तः पंचावदानस्य वदन्ति पंच । निवपि आवाप घृतप्रहावदा
 नानि सेव्यानि वदन्ति तानि । निवपि काले द्विस्त्रयं च कस्यात्तं च वदानस्य चतुर्थमाज्ये । द्वि
 तिमं वोपभृते धिवाप संवापयोः सर्वहविः सक्तु स्यात् । स्यात्त्रोक्षणे पांयज्जरे वलिङ्गादित्या
 दुराचार्यवचो विदंस्मा । प्रोक्षंत्य वग्राहश एवमाज्यं ये निर्वपंत्ये तदिहोषधांते । बहिस्त्वगारादि
 शिमारुतस्य तत्रैव वा तत्त्वजिनावधनिः । यावापदेशो परिगृह्य सव्यमावृत्य धृतिस्तस्मात्पि
 रान्तं । यत्र त्रिरिस्तु मिह क्रिया त्रिमंत्रोपि मंत्रस्य यदादिरुक्तिः । इव्यस्य भेदेदिरुशंति मंत्रं
 केचि क्रियाद्व्यगता पृथक् स्यात् । नैवोक्तं नेदास्तरणा इवादि कृष्णाजिनं तदुल्लखलं च ।

आध्यहनाद्यावपनादद्यादिरस्यादिश्रपानुसलं च एवं । प्रस्कंदनाः प्रागधिवाप कृत्यादिरुत्तुतां
 नैव वृषक्तपाले । आयोगतः सादनतः स्तुचां तु प्राक् प्रस्तरः प्रागभिसर्पणादि । अभिरुद्धि तः
 स्वननादिरुत्तुतां यः स्वरोः एवं तं आजनादि । औडंबराच्चाधिहवात्तदेतद्यथोपपादिक्रियते परे
 स्ता उच्चैरिति प्रेष उदीरिते ग्रीस्मवं समाहंतु रूपा रवेण । यद्वाधुधं सध्वनिशम्यया वा तल्लीतमं न
 तु शिलेन वा न्यत् । द्विर्द्विष्टं पद्याहननं सकृत् स्यात्तु थोपलायां ननु कृत्य एवं । केचित्तु मंत्रं विभ
 जंति भेदादयोः प्रयुजंति तित्ति च मंत्रमेकं । पत्नी विदध्यादवद्यातपेषो प्रेष कृते तद्विरहं जरावा ।
 नातं च नादीनि विभा तदेहो ग्राहवानंतरमेव वेषः । येषः पुरः प्रत्यगथोतिरः प्राक् प्राणादि मंत्रे
 रिति रोचते नः । आपादिषु त्रिधनु युभ्यं तग्निः कैश्चि कृणावर्तनमाद्य एव । आद्ये धिष्ठतिः
 क्रियतां प्रयोगे आवर्तनादिस्तु गणपे गणः स्यात् । पिष्टे दिपन्यप्यभि तापनीया तथा मंदनी
 श्वपवित्रतोयाः । केचि नैदं त्यां च जलं प्रणीता । समानीय तु तापयंती । कृत्वा स्तुवा तज्ज
 लमं न्य पात्रे तं नैव गृह्णीत मंदंति काम्यः । आदाय संस्तु ज्यसमानयेदपस्तप्ताः परिलोवन

ॐ
 कल्पसा. कर्मणे विदुः। प्रत्यहनाद्या च घृतासु धग्भवे दीपस्तुदभे अपणं समं न कं विदा भिवा संसकणस्य स
 स्मनो वेदेन तनोपरि रोपणं विदुः। लेखा उदीचीः परतो पवर्गिणीः प्राङ्मुखः प्रत्यगथा भिषेचनं।
 १० निनीयतापं प्रवदंति केचि सश्वात्पुमानेर्निनयंति वैके। संशानमं चादित आङ्मुखो माहृदा
 दीनिहृतिस्तुलसी। पुरस्ततीय तुलदाहृति स्यादुत्तमाहृति दोग्नीदभिगृह्यतिष्ठेत्। सर्वत्र वात्यासु
 हवर्हिषा प्राङ्मुखाः पुनः प्राङ्मुखपरिग्रहस्यात्। श्रोणी पुरो न्यपरिग्रह्य चामो गृहेति केचि स्युस्तो
 प्रसव्यं वेदिं विमाया परतः पुरो गेवर्हिर्निधानादि परिग्रहे स्यात्। उन्नीय वक्षं सयुगं निरुहे शोण्या
 बुद्धकप्रवृत्तानि दध्यात्। वर्षिष्ठ्याम्ना चतुरंगुला दिश्वतां पुरीषेण युता चकुर्यात्। तिर्यग्विलि
 त स्यात्परस्तृतीये द्वाहृत्सं प्रेषमन्त्र हमेव। पत्नी वडुले पिनिघातकाले देप्यंस्तेरिद्धममुदकं १०
 पदेवा। आहस्य संमाजनेतः पुरोग्नीकृत्ता परेवा पितदा दिश्वगतीत्। अध्वर्यवे स्याद्यदिकत्रे नुक्तिः
 प्रेषार्थं कृत्ये परतदल्पं। विभज्ये वेदाग्रतः पानि पंचसंमार्गमाहुः क्रमशः स्तवादेः। असंवेर केचि
 दथोक्तेरवाक्षिपंतितानी ध्मत्तणानि चैवं। आशिर्मागे न वदंति केचिदन्येपि मंत्रं तु मंत्रं तिका मं। प्र

११
 त्येकमद्भिस्त्ववकीर्यते सर्वैः संमार्गमिच्छं त्यविभागा मन्ये। अग्रे रथांतः पुरतो पवर्गं प्रत्यग्बहिर्मा जनेतमि
 एमायात्। दंडं लघुः प्रत्यगुथो परिग्राह्य गित्मिद्वैरुदितस्तु मागेः। यो कस्य बंधे तु निमित्तमग्नी
 दक्ष्णा तु पत्यं तरितो निजयः। असंस्पृशन्नद्या तु काममेतामित्युक्तमन्ये क्वचित्तु चिंत्यं। यो कं परा
 ग्नीक्षणा मा ज्यवीक्षेत्येकैकशः स्यात्समदा दयादौ। बंधस्तवा कृपाशक उर्ध्वनिम्नो निरस्यदर्भेषु लणं
 तु सास्ता। स्वाहा कृतिः स्यात्समिधस्तु मंत्रः स्फास्या पिवर्मे न्युपसा द्यसर्पिः। आहार्यमा ज्यं वगृ
 हातमन्यहस्ते प्रदेयं परिमृश्य साद्ये। सया जमानेय हणीयमा ज्यमध्वर्युणा यष्टु मंत्रं त्रणं स्वेः।
 इध्मं च र्वेण करे तु बहिः प्रोक्षेत्तु तिष्ठन्न तु आसितश्चास्तु चाप्रतीन्या न करेण क्षु यिंस्तु च
 स्तदगुदं न स्यात्। बाह्यं तु तिस्रस्य च बंधनं तदा पातनीयं प्रतिमुष्टि मंत्रः। सया जमानेः परिधान
 मिष्टमध्यस्य तां दक्षिण उत्तरोधः। द्वयं विष्टयोः परिभोजनीयो नम्र्यात्तु मुष्टेरपि वा सगती
 शाखा च सा प्रस्तर एव साद्या विस्तस्य वा बहिषि चेतरे तु। अधो विष्टत्या लपभस्तु किं चित्सस्य क
 घृत ल्यपि चोत्तरत्र। उदासिताग्नेः परतो परेषामुदासनं स्याद्विपरीतमन्ये। द्वेधेति दिग्ग्रीहि

कल्पसार० यवाभिधानं यथा धर्मैतद्वद्वत्त्वधावा॥ धृ - दिविष्टुष्ट - दितस्त्रीमुद्रासनीयं लक्षिधारयुक्तं।
 ११ प्रत्यंजनं वाचरुपाकदेशेनाधश्चरोः स्यादभिधारणादि। उदा - सर्वाणि हवींषि सुं चैकपालमध्वयु
 सरवः सष्टा। उदा सनेवांजन एव वास्या दिरादिमंत्रस्तु सक्तु सक्तु द्वा। द्वौ वंस्वस्त्रोक्तमसंवेत्यदि
 धास्येते विस्तरतः परत्र। आमे व्यहोतारमथानलावीगंधादिसिद्धोत्पदं च कल्प्यं। अर्धचशश्चप्र
 णवेषु चाद्यांतभासमिद्धोत्तत आदितास्युः। सर्वत्र चैव प्रणवे परे तु तेषां समिद्धोत्तत एव तिस्रः। वि
 स्तस्यमिधस्य च बंधनं तस्मात्काले ज्वलने तु मंत्रः। अस्या क्रमेद्येन पदा ततो ह्यस्य स्यात्क्रमे
 धो वक्ष्यते समं ज्ञात्वा। निदल्य चोर्ध्वमथोत्करे स्पर्धप्रवृत्त्य चोदस्य जलस्य शोच। सवेन स स्पर्ध
 तणोस्तु सो गतीदस्त्वादिवत्तागुरुनामनीचैः। प्रतिप्रद्या जंक्रमे ददृष्टः स्वर क्रमोच्चैः प्रतिदि
 क्रुहोमः। अंत्यक्रमे प्रथमः पुरस्ताज्यायस्त्वमप्यादुतिष्ठु क्रमेण। आनी - श्राव्यमथोचतु १३
 र्थे प्रायाज्यसागास्वरमाहमंदं। यः सामिधेनीस्वर एवमासो प्रैवस्यमंदो यमथांतरावा। आ
 स्विष्टकृत्वाध्यममध्वमुच्चैस्तं तं तथा पांशुषु देवतेत्यत्र। उपांशुतं त्रेषु च मंडमुच्चैरेकधुतिः

प्रेषणकल्प्य आदौ। उपांशुजप्यं करानुमंत्रा आप्यायनोपरिष्ठितिसाधनाश्च। मंत्राय जुश्चेति वदं
 दा तितद्वाः सर्वे उन्तादिवतुः स्वराश्च। घृतादुतिस्त्या चतुरंगुलोर्ध्वं त्रंगुष्ठपर्वप्रतिसं तु देवा एडं वसो
 विष्टुक्तं च तस्मा ज्यायस्तदेतन्नितयंधनेषु। अधस्तथोपर्यपि चादुतिः स्यात्स्ववेणहो मेषु घृ
 तेते म्ल। सर्वेषां ज्येनुदि ते धुवा जंस्त्रोचसाद्येन हियावदुक्तिः। स्खाली घृतं प्रत्यभिधारणे डा
 प्राशिचकाग्नी तषडवत्तकेषु। अन्यत्र च प्रागनलादनुक्ता ववांतरे डास्त्वमवा त्वे डास्त्रं। अना
 म मि - योः सहायं विधाय चांगुष्ठकमोषु धेपु। बहिर्न र्वेस्ते र्वेदे यमाज्यं स्त्रवेण सांताय्यमपी
 दृष्टे। विदाश्च वसाश्च तथा - वेणां पंचावदाना अवदानं मेषा। मध्यासुराता सरतश्च मध्या
 सश्चात्पुरस्ता चपुरे पवर्गे। होमस्तनुक्तावनलस्य - ध्ये प्रायः प्रसव्यः परिसंडलेवा। उपांशु
 याजोस्ति च वेष्टवेष्टनीयोमीयमेकै चरुणाथतद्दे। प्राक् सोमयागा तु विकल्प्यते गीषोमीय आ
 चायममीपिकाज्ञैः। केचिद्यथैव धमप्यनित्यं तस्यानुमंत्रस्तु सपलविहः। पंचावदाने
 स्वयतो हि स्त्रिवापिसोदिष्ट कृते सिधारः। एवं विदुः स्विष्टकृती वदाना जुक्ता परे पार्वणमंत्र

कल्यसा० लिङ्गात्। अथानुरास्विष्टकृतस्तथाभ्यातातां^{स्त}थाराष्ट्रतस्तमान्यान्। स्तुवाङ्गुतीः कुङ्कुतिपाव
 ३२ पांतेतयोः सतोस्तदुचितनोति। सांनय्ययोर्मिक्षणमेस्तमावास्याच्चैदुपांशोश्चरस्तसिधो
 प्राशित्तमन्येष्टुवते। सिलानां नैतच्छृतादर्भेनुनादिनेव। ब्रूतामुसीवप्युपहृत आदिर्यष्टात्
 थाध्ययुरिडा शिरोते। स ब्रह्मसागं यजमानसागं नेष्टंति केचित्। त्विह विध्यसावात्। इशो
 डो कं पंचकमेवभिन्नमग्नीध्र आङ्गुगदितः। क्रमोस्या प्राणिषु मृष्टेष्वनुषंगहीनं ब्रह्मदिपश्चा
 दिदमादियश्च। आग्नीध्रभागं प्रथमं विभज्य भेदादुपस्तीयनिधाय चांते। द्विश्चामघा
 यप्रदिशे स्वहस्ते ब्राह्मणं वेदे दत्त एव देयं। अध्वयुहोत्रोः पृथगेव पात्रद्वयेन देयो प्रवदं
 ति भागो। माह्याश्चमंत्रे यदि मंत्र उह्यो देवस्य वाचेन मपान तं वा। अलं चतुर्भ्यः परिपक्व मन्वाह ३२
 यंततो दक्षिणहव्यवाहे। अथाभिचार्याहित मंत्रवेदेः कोणे निर्कृत्वा अभिचारयेत्। स ब्रह्म
 णो मज्जन एव वा न्वाहार्यः पुरस्ता सरिह त्यसाद्यः। यश्चाभिष्टे त्वभि मंत्रणादि ब्रह्माभि मंत्र

स्त्वभि मंत्रनेत्रा निर्दिश्य दत्तं प्रतिगृह्णतांते तं ब्राह्मणा आदिभिरादिशंति। अथानने सप्तदशात्रसं
 ख्या देवस्य मंत्रे ग्रहणे पुनोहः। उच्छिष्टमुद्रास्य मुदकृत्वा तु पश्चात्पुनोवापूर ७० दनः प्राक्। समं वि
 सज्जो दनमृत्वि जस्ते यथाधिकारं विनियुं जतां वा। संमज्ज्य दत्तो न्महरे असोग्नी त्ससाश्रुतो धार्यत ए
 व सत्पथः। ऊर्ध्वह नं स्यात्। अति दक्षिणां समनुपहारे त्पणमादुरे तत्। शारवा सहप्रस्तरमुष्टिरा स्यात्वा
 दानमो तस्तसया जमानः। प्रदाय वेदं स्तुव संयदादिरग्नी चर्गच्छेदुदगे ववहेः। ऊर्ध्वहृतेषामुप
 वेशनादियाव ६६ तैडं लिह वाडस्तुशंयुः। राकासिनी वाल्यथ पलिहो मतारिष्ठकाः प्राग्गृह
 प्रत्यसीष्टाः। अशी जतन्वाहवनात् पुरस्ता देदो सिहो तुर्ननया द्रुतांतः। ब्रह्मप्रतिष्ठा बुनुवाकमं
 त्रैर्होमो शुवाज्येस्तुदिनोऽवसानो ततः पुनस्तेतिसमिहृताभ्यां ध्रौवा ज्यमन्नापितथा स्तुव
 श्व। स्थालीघृतं नैव च यन्म आद्यैरज्ञा तदोषेनुदिनेन वा स्यात्। प्राक् पूर्ण पात्रादथवा ध्रु
 वाया आप्यायनोर्ध्वं यजमानभागः। चर्या पवेषस्य च दर्शदृष्टा विसर्जनात् प्रागुदिता व्रत
 स्य। पर्यग्निमंत्रो ननु सर्पिरादो प्रतापमंत्रो न चरणेषु चैवं। प्रयोजनं स्याद्विष्णो तु केचिदाप्या

कल्पसा० यत्तामाज्यहविष्युशेति। यत्तमानस्त्यं देवा इति द्वाभ्यामथोक्तं। उपगृह्येत्पुनः प्रत्यगुपवेपमिति
 १३ श्रुतिः। द्वेष्टे दुविद्यात्पाप्मानं तन्नामस्याददः पदे। तपणं ब्राह्मणानां तु दशावरमिहेष्यते। आ
 श्रावितमथेष्टेभ्यो नवव्याहृतयोस्विलाः। द्रुमं न आदितत्वादि त्वं तः सत्त्वं न एव च। स्यात्त्वमग्ने
 अयाश्चाग्ने यदस्मिंश्च यदस्यश्च। प्रजापतद्विद्येते त्रयोविंशतिरीरिताः। ब्रह्मप्रतिष्ठाम
 नसद्व्यथा श्रावितादिकाः। यद्देवास्तत्तमे चतथोदयमिति त्रयं। द्रुमं म आदयः पंच प्र
 जापत्यस्तथैव वा द्रुमं जीवेभ्य इष्टेभ्य इत्यष्टौ यतदं द्वा स्तदा आपिराद्या चतथानाद्या
 तमादिका। पुरुषादिश्च यत्सा कत्रेति सा एकविंशतिः। अत्र कैश्चित्पुनस्त्वेति सपिदाज्यं च
 दूयते। सर्वोपघातदोषाणां विवृत्तिमभिलाषुकैः। यन्म आभन इत्यादि पुनरग्निस्ततः परं १३
 ततो व्याहृतयः सर्वोपणवो यदि आदिका। तंतुं तन्वंस्तथोदुध्यस्त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः। त
 तो न्वग्निर्मनो ज्योतिर्महा व्याहृतयः क्रमात् सप्त - - - चैकविंशतिर्विस्त्रवेततः। आवश्य
 कमिदं प्रोक्तं मन्त्रब्रह्मवशाद्भवेत्। आप्रायश्चिनिको यद्वा भुज्यते हि स्मरेतेरः। इति वि

निगदिता यथावबोधाय गुरुमुखतो धिगता द्रुमे र्थलो शाः। अनुदितमपि किंचिदस्ति चेत्स्यादुदितमिदं य
 हणीयमेव तावत्॥ ॥ इति बोधायनीये कल्पसारे पौरोडाशिककांडं द्वितीयं॥ ॥ ॥ अर्पि
 तत्वादखिलकृतानां प्राथम्यदेतो विरहाद्येतेषां। आधानमारिक्करिह प्रसंगादाहारेणामपि वागु
 रादि। आधिस्तरस्तीत्युरतो विशुद्धः शिष्टाननुक्षाप्य समणान्। रुद्धादिशुद्धः - शलीसजापो
 मैवं ब्रजे प्राणिभिराकुमारं। शूद्रोपिकूशमांडगणादुतीः क्रमात्कुर्यात्प्रयोगः क्रियते तयोस्त्वहा
 केशादिवापे विहितेथ पर्वणोरोपासने लुग्निमुखं तमाचरेत्। दुत्वाथ सा वित्रविधानतो यद्देवा उ
 पक्रम्य दूने च वाकैः। मंत्रैश्च तुर्मिस्त्वथ सिंहे आद्यैरावर्तनी। सिंश्च घृतेः स्तवेण। क्षीरादिस्फुर्य लहृद्
 माचरेन्मांसादिवज्यं विहितं तनुवतं। मासादियावत्सिद्धमेव वा मवे कर्मांगहोमेपि वरांगकं त्रयं।
 शुक्लेथ पुण्ये दिवसे गंगे स्तु होमं अहोपोषित आरभेत्। संमुह्य - - - द्यपरिस्तरते गोहोमः सपि
 द्वे तु घृतोदनेन। अन्नेन याचंष - - - चं च स्तुतं मंत्रास्तथा पीरुषका मृगाराः। यावामिति द्वादश
 यावमान्य कूशमांडं वैश्वानर देवताश्च। दक्षिं करोवा रुवने च तुष्यथे सिंहे मद्रादि निरीक्षितापः।

कल्पसा० स्त्रानाडुदकशंकुमशीतिस्तिलैमितेतिदत्यप्रतिबध्यदामवा। वृद्धं तिलाभ्यां वपदाय तंततो
 १५ विलिरव्यतांतेनपदेनमंडलं। अथोत्तरस्यासरिधेस्तनाभ्यादारभ्यसंवर्त्यववर्तुळंततः। संधो
 विभज्यद्वयमुत्तरांशं त्यजेत्सरोदक्षिणवर्द्धिदेशः। एवास्वरासश्चिमतोथवेदियस्वप्रमाणाम
 थषट्पदोवा। ततीयंहीनंत्वरान्तमर्धैर्धस्यपूर्वतमितिप्रमाया। निहत्यशंरूंश्चतुरोविधि
 कृतस्योर्ध्वमानोद्विगणोसपाशां। शंकुस्थितांमध्यमनोविकृष्यस्वदिष्टिनावध्यचशंकुनो
 तो। कोणस्त्रशंकौप्रतिमुन्यपाशां विलेरव्यमंन्यंप्रतितंतनयेतालेखेषुकोष्ठादिविवेचनायय श्रीः॥
 थोक्तमन्यद्विशयादिकार्यं। मानेकृतेष्टादश - धिकार्धत्रयोदशांशेतुनिरच्छनीयं। वतुर्द
 शोष्मोणिमथोत्तरं संदशादिवेदेर्विमितेस्ततेन॥ ॥ आस्ववराहश्चवनेचरोस्तांस्त्रः क १५
 दाप्येवनवोपदासी। हृदोनचेस्यानुकुलीरंध्रस्थानेऽशनेराहतवातहृत्यो। वैश्वानरससि
 कतायुदिदंयजुस्त - ॥ आरुक्तेचकल्मकिबुती - मिति क्रमात्। सूदेप्रजापतीत्यादि
 यस्यरूपंवराहजोपुष्करेयसरीत्यादियाभिः शार्करमिष्यते। हिरण्य - कलेष रश्मोश्चउ

दुंबरे। उजोगायत्रियादेत्तुपर्णेशंभ्यांययादिकं। यत्तेविकंकतेयत्तेपाक्षिकेऽशनिनाहते। वित्रियात्रि
 त्रियाश्चस्त्रे - - - त्रियः - - - तः कुलायः स्यात्तथरूपात्रेषुसंभृतिः। शम्यागर्भः श
 मीगर्भः शमीगर्भो नयस्यसः। यंचेतिकेवि-सर्वातेसंभरं विक्रमेणतु। अरण्याहरणंसाकंसर्वय
 द्रीयकेतुभिः। यानिमेयज्वनावाच्यमासासादिवयज्वनः। यत्रयादेजयादिस्तुयज्वनाध्वयु
 णापिवा। शमश्चंपपक्षकेशानांक्रमेणवपनंभवेत्। पलाश्वकेशवर्जस्याद्यानेपत्नीततीयकाः।
 यानिप्रादक्षिणावत्तिरायानेतद्विपर्ययः। तस्मैपत्न्यापिवी - पात्रांबुप्रतिमेत्रकं। अनेष्टिक
 स्त्रवाज्यादेः स्मार्तः संस्कारदृष्यते। संभारानूदक्षिणेनाक्षाः संभारा - त्तरोद्वितीः। उद्विती
 चोक्षितेवाक्षान्निवपंतिविचक्षणाः। दक्षिणेवापवर्गः स्यात्सित्रियेषतुदीरिते। प्राचीना
 वीतितांकेचिदिच्छेन्यत्रविनास्मरतेः। स्तरणसकृदाच्छिन्नमेरकाग्रथितासंवत्। देधाह
 स्नानदेकेकंपातंत्राणिप्रदायतु। विप्रभ्यस्त्रितयंशिष्टंकुर्यादेकैकशस्त्रिधा। त्रीणितानि
 समुच्चित्यप्रत्येकंनिनयेत्ततः। एकपक्षेचतत्पोढाहृत्वादत्तानिनीयसी। एतद्वः पितरः

कल्पसा० पा० न्यमितेवमकषड्यतां। उपस्त्याभिधारेस्तां वपायां विंडएववा। आवा- माजेनं वाधेमर्धपा
 १६ नादनंतरं। अन्यस्यार्धपुस। पिंडा न्दत्वा चार्धविडुबुधाः। लोहितेन सहे केन तं दुलस्याद्विरेववा। स्ता
 नेचतुर्थमित्यादुरेतन्मार्जनलक्षणो। चतुर्णामपि कुंभानां विनियोगद्विस्तृतः। अन्मएवभ
 वेकुंभोवपनानंतरोदितः। द्यू लो ज दूत्यजेमेषे द्यूतो मेष दूतीरयेत। द्यूत आदेन दूत्येवमो
 दनेमनतंयदि। स्वाह्यादी न्यपिसाद्या निनिर्वापाद्यपि चोदने। कृतं कृतमिति ह्येके द्यू
 तमं नं प्रचक्षसि। अष्टपञ्चविधं भिन्ना वपास्थाने तु । अस्मिन्ताद्यनुषंगः स्वा
 दभ्यातानेषु वाचनं। भवेत्सितर दूत्यादेर्जवसित्रादिषूहनं। राष्ट्रभक्तयथा लिंगमनुषं
 गोन वातदा। स्वाहाकारद्वयां ते वा होमः प्रत्येकमेववा। अन्येधिपतिरित्यादिमात्रमे १६
 वानुषज्यते। अभ्यातानेष्विति प्रादुर्होमेपितरदूत्यपि। आंजनादितुमंत्रेण वासः सच
 मिहोच्यते। अंगमेकेवदंत्यन्येनिरूढं पटलं चिदं। अंगपक्षो द्वितीयादावाधानेऽवश्य
 तान्यथा। अतिलुत्तं निरूढत्वं फलसंबंधहेतुतः। क्षौमेवसेतो वसनेततस्तावकं क

नौ नौ तदो न चत्तक। अन्ये रंकार्यं मथा शितौ स्तां सर्वोषधेधि श्रयणादि वस्यात्। लोपात्तनप्रव्रज
 नेपुरोक्तं समस्तपक्षे प्रतिगृह्य कर्म। दुल्लापुनस्त्वेति दृष्ट्याग्निस्तं कुर्यादथार्धे त्ववशिष्ट एवायत्रय
 चक्रियार्धयोस्तत्र तत्र तु दक्षिणे। भवेतां ब्रह्मयज्ञानौ न वेदन्यत्र तक्रिया। ब्रह्मोदने कृतपरिस्तर
 णस्य दर्शनास्तीर्य सोमदिशि पात्रगणो ब्रताद्यः। सर्वं समंत्रकमंत्रकमेव वास्या द्याव द्यूतो भव
 तितावदयं क्रमोत्र। मेक्षणेन सदृच्छाली। मसली लखलंतथा। श्रपे निर्वोपपात्रं च घृतस्छाली स्क
 वेणतु। चर्मचप्रोक्षणीयात्रं युद्धारं चित्रियास्तथा। निर्णिज्यसादयित्वा च प्रोक्ष्य निर्वोपणादिकं।
 मेक्षणेनाभिघारादिनस्कृवेणेति केचना। तस्य क्षेणस्कृवः साद्यो होमे मेक्षणे भवतु। होमा सावेस्क
 वेणे वेसपरे व्यवतस्तिर। निर्णेजनाद्यपोहांतं यजमानः चरेत्। अधिश्रिते तत्र घृतं निरूप्य तसं
 स्तृत्य संस्तुत्य समेक्षणे स्कवं। शिरोभिघारादियथोदितं श्रुतो ब्रह्मोदने सावितिकर्म गीरिहा सं
 वसरं द्वादशघटं व्यदं वा ब्रह्मोदनाग्नेधरणं च केचित्। आहुस्तदा सौ कृतचित्रियांतो विरम्य लो
 पासनवश्च सस्यात्। सर्वोषधादिप्रतिपद्यतां च यानसामित्तद्विस्मिन्नोपि नाशे। जयादि वस्या

कल्प० सरतस्तपाकास्त्वयथोपासनएवमेव। संवसराद्धर्मसंभवश्चेदावर्तने ब्रह्मचरो वेदंति ब्रह्मोदना
 १७ स्थाकूपित यज्ञतः स्याच्छूसेन्न बाधानमसौ पुरोहि। अवोक्ष्य विव्यावपनादिवा समिधयुज्यता
 मद्रिपुरस्त संभृतिः। पितृप्रयोगश्च चरुने वेधसः स्याद्वा ततः शेषमिति अहादिषु। सांडश्च तु स्या
 गदितः समस्तपूर्णो दुती च प्रथमा यजाति। स ब्रह्मणे चापरमस्त्वनुक्तं सवापरं मंत्रमगमाहुः। उह
 त्रभावे निगदितु साम ब्रह्माह बो व्यादति हिं कृती वो। दध्मा तु सर्वं सहजा न क्वा सिया वा दयंतः
 पथि च विभागाः। अध्वर्युरेवाह स विक्रमस्त्वे स न्नग्निरादिं च पदं च साव्यं। एवं दयस्या क्रमणे श्रीः
 नमंत्रो यथा हितस्येति विशेषणं हि। कमंडलुः स्यात्तुरगाद्यभावे प्रत्यङ्मस्वस्विध्मनिधानका
 ले। वक्रौ तु शल्का यदि दक्षिणाग्नेरोमा त्य उ सति विधिश्च तेन। सत्यावसंध्यो यदि पूर्ववद्वेयो मान १७
 लाह। विहरेत्सुरो न्वक्र। एके मथित्वा विहरंति पूर्वव - स्वरेणास्वरयुग्ममुक्तं। तयोर्विनाशो विहति
 र्यथा दीभवे भवेद्यारण्यमुद्धतौ तु। भग्वादिसभ्यावसथीयमंत्रः संभारपक्षेत्रिविधं तृतीयं। चक्रं
 प्रणीता विषयेण हस्तसर्वोषधे चां जलिरेव वा स्यात्। अध्वर्युरेवात्र शमस्य कर्त्ता स्वाहानवाया

हनयोऽखिलाः स्फः। संभारमंत्राः सह जायमानास्त्रयं वराद्यं स्वयमेव यज्वा। आधानमंत्रा उभयोः
 स्वयाचयंष्टे ककुया इजतप्रदानं। उपस्थितिः स्याद्विधो रत न्वो विराट्क्रमश्चो सयसापसाप
 णीयाः। समस्तपुरुषपरिस्तराः स्फः कृते शमे स्याद्दुत संस्कृतिश्च। अश्वस्त्वर्वाः समिधः पुरो
 क्ताः स्वाहेति चांते तदवां क्रमोयं। समिध्यमानो थष्ट तप्रसी कस्त्वामग्न आदी च घृतप्रतीकं।
 तस्फयज्वा प्रतिवद्विगच्छेद्यास्ते तथा स्निक् च चोतरचः। पाभानम् - - - दन्तदेशनं प्रत्ये
 कमग्नित्रितयस्य कार्यं। सर्वत्र होमः समिधित्वा एव निष्ठंति एके प्रचरेति पूर्णो। रूशतो उ होमः प
 तस्तपूर्णो दुत्याः स्त्ववेणेति वदंति तद्वाः। रथस्य चक्रं न वदंति पूर्णो होमं च केचित्परेग्निहोत्रं।
 अयं च कर्मो तगतश्च पूर्णो मंत्रो विकल्पे न समुच्चयो वा। आज्यं पयो नाह विरग्निहोत्रे तस्मी
 प्रधानं तु समंत्रमन्यत्र। अग्निं च सूर्यं च समुद्दिशन् स नृत्यते द्वितीयं मनसा तथैवा चतु
 र्गृहीतद्वितयेन केचिद्भुत्वा द्विरन्यामभयोस्त शेषात्। कुर्वंति सर्वं च विमंत्रमेके संस्पृष्टपक्षे
 तु तथैव होमः। सायं प्रातर्होममर्वा गल - मन्ये तथाप्यप्यमाणं समस्तं। सायं प्रातर्धर्ममस्मि

वस्यता० विमिश्रं कुर्यात्तु हार्वाग धौर्धुस्तु ज्ञात्वा संमर्शभक्षपरिषेकसमिक्तमंत्रसायंतथाहनिहवंवविमि
 १८ अमाहुः॥ उक्तं तैत्तिरीयसुपरिसत्यमिति कमीन्वाधानादिरिष्टिफद्विस्वर आस्तनी वैः॥ चरुं च ते
 स्याद्यदि तत्संज्ञेयं पात्रांतरं प्रेषववस्तथोद्यो॥ नपावणोस्तो विष्णो नवान्वाहार्यः सविदक्षिण
 याविधिः स्यात्॥ प्राकृप्रेषणादेवविभागमशौर्ध्रप्यादिसर्वं त्वमिवा सवर्जं॥ स्थालीं प्रवासी
 नितिरुद्धतत्र तोयां कणौघे समधि श्रयेतां॥ निर्धैरुधमत्कापसलेः कणौघैः स्थालीं तनंता
 सरिवित्यकाले॥ समोप्यहव्यानि पचेदन् ह्यधमां स्त्रिधा कृत्वा कपटृत्य पीष्टं॥ घृतं प्रणीता उ
 पहत्य सेकाम् दोघते संघृतमद्विरादिः॥ स त्वस्वरे वन्मधुमज्जगति यथार्थं स दोघतमि
 अपाके॥ उद्धासतं स्याद्विद्वद्विने वनिदर्शनापोहकपां ज नं व॥ स्यो नं व नो मे व न म स्य का
 र्यं चरोस्तथा वद्यतु मेक्षणे न॥ निर्वापादौ पथा लिंगं स्यं यं ज्ञाप्तिमंत्रणो देवी श्रयद्विया
 देव्यो देव्यो यादूति पंचकं॥ यात्रमानमदित्याः स्यादन्नादौ रुंस एव वा श्रुव्यादिरथवा न्ना
 दौ देवतात्रय उत्तरे॥ असावयं तेऽसावेनं गृह्णीति प्रदीयतां॥ यथा लिंगं यथा संख्यं यथा यो

श्रीः॥

१८

गं विभज्यतां॥ उपवर्हणमग्नीधे ब्रह्मणे श्वः प्रदीयतां॥ धेनवो त्रेतनद्वौ हं दद्यादध्वर्यवे तथा॥ सर्वे स्यो
 मिफनौगावौ वासः पंचवगास्तथा॥ आपानने कृते लिंगादेव स्येति प्र तिग्रहः॥ शतमानमत्तं द्राव
 गामिवा सोशनादितु॥ अश्वाद्यसंभवे गौः स्यादशक्तौ सर्वगा मिती॥ सदस्ये स्यो धनं दद्यात्सर्व
 स्त्रिंशत्तसंमिति॥ तुष्यंतियेन वा तेषामपयक्तं पटादिकं॥ यस्य यस्या सदस्यस्तसतेन समदूष्य
 तादक्षिणास्तपयुक्तं च संवंधादितु सर्वतः॥ स्वभागाध - - श्वः स्वैभ्यो दद्यात्स्वभक्षितः॥
 तत्समं यत्तमानो वा तस्मै दद्यात्स्वयं तथा॥ आद्या तृतीया च समा नतं त्रेतनश्चतुर्थी च ततो द्वि
 तीया॥ विधेय - - शिचयपक्ष एव पक्षे च दानं शिखिनो रिहेष्टं॥ सर्वतत्रं समासेपि देवतानामयं
 क्रमः॥ त्रयोविंशति धेतु ह दूधो धाय्यादयं यदि ऐं द्रा - - दित्ययोरंते पक्षे धेतेषु च त्रिषु॥ अस्तं
 गतिरवावग्निहोत्रोपक्रमदूष्यते॥ स्नानं पवनमाचामं मंत्रवलोक्षणं तथा॥ पुण्याहमिति पंच
 ताया - - क्रमेण आदितः॥ कृत्वा स्नानादिवोषास्तभाग्यं च यथाविधि॥ उद्धृत्वाग्नीपरत्रा
 ग्नीं संस्कुर्यात्स्मार्तं बद्धतं॥ संस्त्यस्क कृत्वा कृत्वा गृहीत्वा चतुरो गृह्णात्परितरादिन

कल्पसा० लय्मौ प्राये विन्तीति ह्यनो। रूशमां हैः एव वदोमस्य क्ताग्नी तत उदरे त। मंत्रेण तत्र दोतय -
 १० ग्निहोत्रमिति स्थितिः। लौकिकः कर्मणो ते ग्निस्तर्बदर्थे ह्येष उद्धृतः। रूशमां डो तो हवो हो वा सो वा
 धा नासुस्तयः। यदर्थं हो तृ हो मोसौ तदं तदतिकेचित। अन्वारंभस्तथा केचित् रूशमां डेष्टद्वरंति
 हि। अत्र स्तेनोद्धृतित्यागौ स्नानादिव यथोदितं। यावत्तीयं भवेद्दोम इष्टिश्चात्र सोपिवी।
 यावत्तीयं न संकल्पं स्वतः प्राप्तमिदं यतः। स्वर्गं कामदति ह्यग्निहोत्रं होष्यामिगारिह। इष्टि
 तं वसमासे पिद्वा दशाहं व्रती ध्रुवं। अन्वारंभादिना दवोड न चेत्कालीन हि व्रतं। अतं तैरप
 वणिष्णं वंद्य आरभ्यतां नैत्यकमिष्टिकमं। नां दीमरवादि त्रितयं पुरस्तात् प्रातर्दुते स्नानमु
 र्वानिपेव। आगर्ह्यनित्येष्टिकं यथोक्तमारंभणा गृहस्थमिष्टिष्टि। प्राकृपाणिमर्शोस्तर
 गात्पुरो वा होताथ रूशमां ड हवो यथोक्तं। पश्वग्निहोत्रैष्टिकं सोमना तु मोस्यादितः सग्रह
 एव होता। संधाय सारस्वतयोर्भगंतमादि च होमः क्रियतां समाप्य। आगर्ह्य च व्रत्यकरवानि

११

पौर्णमासस्य मंत्रं संहवेत्तधंवा। अन्वाधानाद्यखिलं कृत्वा तं हं ह। ५ द्ये तु हव्ये वीर्यावात्वा तदुप
 रितं नेवाव्यमन्वाद्यमादि। अन्नादिवा तदुपरितं नेनाद एवास्तयद्वा श्रद्धादित्याभ्युदनि
 गदितः प्राग्भवः पौर्णमासः। पूर्वद्युर्वेहिरतं विधिवदक्षि हितं साधु कृत्वा परद्युः सर्वं होत्रा
 दिवेष्टिद्वितयमपि चैर उद्धृते नुद्धृते वा। यावत्सारस्वतं स्यादहनि पुर उपये द्वा तस्तावपि
 होस्यातां नापवपक्षे सकलमपि सिते सद्य एवापरे द्वि। अन्ये पूर्वैश्चरवा कसकलमपि तत
 स्तं वमाचर्य भेदादे दांतः पाणिमर्शोद्यपरदिनमरेव प्राग्विसर्गोद्धृतस्य। पाण्याच्चारभ्य
 चांतादपरमपि यज्ञिंदपेणां तं वरंति त्यागो नाप्यत्र वद्विपो यदि हुरुविकरं धार्यतामेतदे
 वा॥ ॥ इति बोधायनीयकल्पसारिजाधानकांडं तृतीयं॥ ॥ पुत्रपत्न्याद्यनिष्टे
 पुष्टेष्टेष्टावयेः पुरा। अग्नीस्तु पुनराध्यायश्चाधानेन साध्यते। अग्न्यागारं वसंस्कुर्याद
 न्यद्वाकारयेन्नवं। संलेखयेच्च पात्राणि तवान्यन्यानि वाहरेत्। अग्न्याधेये वृता एव संनिधा
 वलितः सदा। प्रतिकर्मवरीतव्याहविर्यद्वेन वा पुनः। अर्हणं वरणं गले तदा सावेतकल्पते।

कल्पसार० पतितत्वादिदोषेभ्योऽग्निदेतस्यज्यतांवृतः। शीलवृत्तकुलोध्यायमाहुषैर्वृजितावृत्ताव।
अयाज्ययाकान्दोषकारिणश्चपरित्यजेत्। संभृत्याएवसंभाराः कार्येयजरपीष्यते। सं
२० स्तुतोऽस्य सो जीणेऽष्टवच्यते। अत्रक्रमःपुरि - - दीमुखशांतीसंकोतुका
प्रातरुद्दासनीत्यागोगारादि - -

श्रीः॥

२०